

OBRADOIRO STEAM: DOBRAS E FALLAS

FERNÁNDEZ BLANCO, TERESA

Facultad de CC. da Educación. USC

PÉREZ MACEIRA, JORGE

IES Ramón Cabanillas (Cambados)

LÓPEZ FONTÁN, ANDRÉS

IES Eduardo Pondal (Ponteceso)

VARELA CAAMIÑA, Mª PEREGRINA

IES Monte Castelo (Burela)

INTRODUCCIÓN

Na LOMCE (Lei Orgánica 8/2013) a competencia científica preséntase como unha competencia clave unida á competencia matemática e a tecnolóxica para dar a entender a interconexión entre elas. Dentro da competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía a modelización permite integrar coñecementos dende diversas disciplinas, favorecendo a metodoloxía STEAM (Akerson, Burgess, Gerber, Guo, Khan, e Newman, 2018).

Dende un contexto de aula, o traballo no laboratorio fomenta o pensamento científico dos estudantes e a súa autonomía se se lles permite deseñar os seus propios experimentos para resolver un determinado problema. Neste obradoiro presentamos un experimento que contribúe á construción, por parte dos estudantes, dun modelo da formación das dobras e fallas. O traballo no laboratorio a través da modelización permitirá traballar conceptos de Bioloxía e Xeoloxía e integrar coñecementos de outras materias como Matemáticas.

MARCO TEÓRICO

A Organización para a Cooperación e o Desenvolvemento Económico (OCDE, 2015) considera que as persoas con coñecementos científicos están capacitadas para participar nun discurso razoado sobre ciencia e tecnoloxía. Para iso, require que expliquen fenómenos científicamente de forma razoada (argumentación), avalíen e deseñen a investigación científica (indagación) e poidan interpretar datos e probas científicas analizando e avaliando datos para obter conclusións científicas (uso de probas e modelización). Centrándonos nesta última parte e de acordo coa definición proposta por Gilbert, Boulter e Elmer (2000), consideramos que un modelo é unha representación dun fenómeno producido inicialmente para un propósito específico, que ten a finalidade da simplificación do fenómeno e que permite desenvolver explicacións do mesmo.

A construción de modelos en ciencias axuda a comprender fenómenos científicos (Caamaño, 2011) e, se esta construción se realiza en grupo, a discusión enriquece os respectivos modelos mentais e contribúe a súa revisión. Como indican Schwarz, Reiser, Davis, Kenyon, Achér, Fortus, Shwartz, Hug, e Krajcik, (2009) aprender a pensar científicamente e traballar con modelos científicos leva a desenvolver, avaliar e revisar os modelos, as explicacións e as teorías, ao mesmo tempo que permite a súa aplicación en novas situacións (Windschitl, Thompson e Braaten, 2008).

OBXECTIVOS E DESENVOLVEMENTO DO OBRADOIRO

Entendemos que o proceso de construción de modelos debe formar parte da ensinanza das ciencias e se debe practicar na aula, favorecendo unha aprendizaxe máis participativa (Justi, 2006). Seguindo o anterior, un dos obxectivos do obradoiro é observar a deformación dos materiais terrestres e construír un modelo do efecto das deformacións dos materiais froito dos procesos endóxenos sobre a paisaxe. Outro obxectivo é comprender como ditas deformacións poden ter unha medida diferente e como un modelo de laboratorio permite comprender os procesos xeolóxicos que, tanto por escala como temporalmente, son difíciles de visualizar nas aulas. Neste último aspecto é onde os coñecementos matemáticos de simetrías, escalas, vectores e trigonometría permiten comprender tanto a representación a escala como cuantificar os efectos de ditos procesos.

Tras unha introdución da utilidade dos modelos, deseñaremos unha experiencia para construír un modelo de dobras e fallas que permita observar a deformación dos materiais utilizando material reciclado como cartón e material de uso común como fariña.

Na parte final, poremos exemplos realizados nas aulas, con alumnado de 4º curso da ESO de Bioloxía e Xeoloxía e de Matemáticas Académicas, e a súa utilidade para o desenvolvemento de modelos científicos de fenómenos reais. Esta actividade pode desenvolverse tamén noutros niveis educativos coma en 1º de Bacharelato na disciplina de Bioloxía e Xeoloxía e Matemáticas.

AGRADECIMIENTOS

Financiado por: FEDER/Ministerio de Ciencia, Innovación e Universidades – Axencia Estatal de Investigación/ proxecto EDU2017_84979-R.

REFERENCIAS

- Akerson, V. L., Burgess, A., Gerber, A., Guo, M., Khan, T. A., e Newman, S. (2018). Disentangling the meaning of STEM: implications for science education and science teacher education. *Journal of Science Teacher Education*, 29(1), 1-8. <https://doi.org/10.1080/1046560X.2018.1435063>
- Caamaño, A. (2011). Enseñar Química mediante la contextualización, la indagación y la modelización. *Alambique: Didáctica de las Ciencias Experimentales*, 17 (69), 21-34.
- Gilbert, J. K., Boulter, C. J. e Elmer, R. (2000) Positioning models in Science Education and in Design and Technology Education. En: Gilbert J. K. y Boulter, C. J. (eds), *Developing models in Science Education*. Kluwer. Dordrecht, The Netherlands, 3-17.
- Justi, R. (2006) La enseñanza de ciencias basada en la elaboración de modelos. *Enseñanza de las ciencias*, 24 (2), 173-184.
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (MEC, 2013). Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa. *Boletín Oficial del Estado* de 10 de diciembre de 2013, 295.
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (MEC, 2016). *PISA 2015. Programa para la Evaluación Internacional de los Alumnos. Informe Español*. Madrid: Secretaría General Técnica.
- Schwarz, C. V., Reiser, B. J., Davis, E. A., Kenyon, L., Achér, A., Fortus, D., Shwartz, Y., Hug, B. e Krajcik, J. (2009). Developing a learning progression for scientific modeling: Making scientific modeling accessible and meaningful for learners. *Journal of Research in Science Teaching*, 46 (6), 632-654.
- Windschitl, M., Thompson, J., e Braaten, M. (2008). Beyond the scientific method: Model-based inquiry as a new paradigm of preference for school science investigations. *Science education*, 92 (5), 941-967.